

Informatīvais ziņojums
ZEMES POLITIKAS PAMATNOSTĀDŅU 2008.-2014. GADAM GALA
IETEKMES NOVĒRTĒJUMS

Vispārīgā informācija

Ministru kabinets 2008.gada 13.oktobrī ar rīkojumu Nr.613 „Par Zemes politikas pamatnostādņem 2008.-2014.gadam” apstiprināja politikas plānošanas dokumentu „Par Zemes politikas pamatnostādņem 2008.-2014.gadam” (turpmāk – pamatnostādnes), kas noteica valsts politiku zemes izmantošanā, kā arī rīcības virzienus, lai nodrošinātu zemes ilgtspējīgu izmantošanu.

Atbilstoši Ministru kabineta rīkojuma Nr.613 5.2.apakšpunktam līdz 2015. gada 31.martam Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai (turpmāk – RAPLM) ir jā sagatavo un reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministram ir jā iesniedz Ministru kabinetā informatīvais ziņojums – pamatnostādņu īstenošanas ex-post novērtējums.

Ar Ministru kabineta 2010.gada 22.novembra rīkojumu Nr.676 „Par Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas likvidācijas nodrošināšanu” RAPLM tika pievienota Vides ministrijai un atbilstoši Ministru kabineta 2011.gada 29.marta noteikumiem Nr.233 „Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (turpmāk – VARAM) nolikums” VARAM ir vadošā valsts pārvaldes iestāde teritorijas attīstības plānošanā un zemes pārvaldībā. VARAM ir sagatavojusi informatīvo ziņojumu (ex-post novērtējumu) „Zemes politikas pamatnostādņu 2008.-2014.gadam gala ietekmes novērtējums” (turpmāk – informatīvais ziņojums).

Ministru kabineta 2014.gada 2.decembra noteikumu Nr.737 „Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi” 44. punktā noteikts, ka gala ietekmes novērtējumu noformē informatīvā ziņojuma veidā.

Informatīvajā ziņojumā ir iekļauta informācija par pamatnostādņēs konstatētajām problēmām, izvirzītajiem mērķiem un plānotajiem rezultātiem, pamatnostādnes īstenošanā iesaistīto institūciju paveikto, kā arī pamatnostādņu īstenošanu ietekmējošie faktori. Informatīvajā ziņojumā iekļauti arī ieteikumi turpmākai rīcībai Zemes politikas īstenošanā.

1. Informācija par sākotnēji konstatētajām problēmām, izvirzītajiem mērķiem un plānotajiem rezultātiem

Zemes politikai ir jānodrošina zemes izmantošanas ilgtspējīgu attīstību. Pamatnostādņēs zeme vērtēta kā resurss, kā tiesību un vērtību objekts. Atkarībā no kāda aspekta tika aplūkota zeme (resurss, tiesību objekts, vērtību objekts), tika konstatēti vairāki problēmu izraisīti vai veicinoši procesi, kā arī to izraisītās sekas. Vērtējot situāciju Latvijā, tika konstatētas galvenās problēmas zemes politikā:

- neracionāla un neefektīva zemes izmantošana;
- zemes reformas ieilgušais process un līdz ar to nesakārtotas īpašuma tiesības, kā arī nepietiekama informācija par ar zemi un ar to saistītiem notiekošajiem procesiem.

Neracionāla vai neefektīva zemes izmantošana izraisa un veicina zemes degradāciju, tādējādi nenodrošinot ilgtspējīgu zemes izmantošanu. Kā galvenie zemes degradācijas procesi Latvijā ir konstatēti:

- augsnes degradācija (nepietiekams organisko vielu saturs minerālaugsnēs, augsnes ar paaugstinātu skābumu, augsnes erozija);
- zemes pamešana (neapstrādāta lauksaimniecībā izmantotajā zeme) un lauksaimniecībā izmantojamās zemes (turpmāk – LIZ) aizaugšana;
- krastu erozija (Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekraste);
- zemes pārpurvošanās (nepietiekama meliorācijas sistēmu uzturēšana).

Kā zemes degradāciju veicinošu procesu var minēt jaunu apdzīvotu vietu veidošanās uz lauksaimniecībā izmantojamajām zemēm, kas īpaši aktīva bija pamatnostādņu izstrādes laikā. Tas bija saistīts ar nekustamā īpašuma tirgus „burbuļa” veidošanos, kad lauksaimniecībā izmantojamajās zemēs tika izstrādāti detālplānojumi, kas paredzēja šo zemi sadalīt apbūves gabalos. Sekas tam ir redzams vēl šodien, kad šīs zemes ir transformētas apbūvei, bet būvniecība tā arī nav sākusies, vai sākusies tikai nelielā daļā. Kā liecina lauksaimniecības zemju apsekojumi, tad vislielākais neizmanto to platību īpatsvars ir tieši Pierīgas novados, kur iepriekšminētais process bija īpaši aktīvs.

Iepriekš minētais ir attiecināms arī uz pieaugošo pieprasījumu veikt apbūvi Baltijas jūras un Rīgas jūras līča krasta kāpu un sauszemes ūdensobjektu aizsargjoslu teritorijā. Lai to novērstu, ir izstrādāti vairāki grozījumi Aizsargjoslu likumā attiecībā uz zemes izmantošanas iespējām krasta kāpu aizsargjoslā un applūstošajās teritorijās. Savukārt zemes lietošanas kategorijas maiņu, kas saistīta ar jaunu karjeru veidošanu, veicinājusi strauja nekustamā īpašuma tirgus un ar to saistītās būvniecības nozares attīstība, kas izraisīja bieži sastopamo derīgo izrakteņu (smilts, grants) pieprasījumu. Būvniecības apjomiem samazinoties, izveidotie karjeri vairs netiek izmantoti, un tie netiek arī rekultivēti.

Latvijas klimatiskajos apstākļos nokrišņu daudzums pārsniedz summāro iztvaikošanos, līdz ar to, lai novērstu zemes pārpurvošanos, pasākumiem, kas mazina klimatisko apstākļu nelabvēlīgo ietekmi (zemes meliorācijai), būtu pakļaujami ap 90% no valsts teritorijas. Tomēr lielās platībās iepriekšējos gados izbūvētās meliorācijas sistēmas ir novecojušas un nedarbojas, tās netiek pienācīgi uzturētas, kas ir viens no iemesliem, kāpēc palielinās pārlieku mitrās zemes platības. Zemju, īpaši meža zemju, pārmitrināšanos izraisa arī bebru populācijas izplatšanās.

2008.gadā Latvijā teritorijas plānošanas sistēma nefunkcionēja pilnā apmērā, jo visās pašvaldībās nebija izstrādāti un apstiprināti teritorijas plānojumi. Tāpat nebija aktuālu datu par augšņu stāvokli. Trūka informācijas par zemes izmantošanas alternatīvām, kā arī daudzi zemes īpašnieki Latvijā bija bez pieredzes zemes apsaimniekošanā un atbilstošas izglītības.

Informācija par zemi tiek uzkrāta dažādās informācijas sistēmās, kas savstarpēji nav saistītas, tādējādi ir sarežģīti sameklēt pilnīgu informāciju par konkrētu zemes gabalu. Vienlaikus pastāv arī ierobežojumi informācijas izsniegšanā. Lai iegūtu nepieciešamo informāciju, jāapmeklē virkne institūciju, jo informācijas par zemi un tās izmantošanu tiek uzkrāta vismaz četru ministriju (Zemkopības ministrijas, VARAM, Aizsardzības ministrijas un Tieslietu ministrija) padotības institūcijās, dati tiek uzkrāti ne

vienmēr savietojamos formātos, nav meta informācijas, līdz ar to nav zināms, kur un kādi dati ir pieejami. Daļa informācijas, piemēram, augšņu kartes un informācija par zemes kvalitatīvo novērtējumu digitālā formā ir pieejama tikai atsevišķām teritorijām. Tā kā netiek aktualizēti dati par zemes un augsnes kvalitāti, nav iespējams identificēt augstvērtīgās lauksaimniecības zemes, kā arī nav iespējams veikt zemes izmantošanas kontroli.

Nemot vērā iepriekš minēto, var secināt, ka valstī tiek apkopots un uzkrāts liels informācijas apjoms, un rādītāji ir pietiekami, lai spriestu par esošā stāvokļa izmaiņām. Tomēr nepieciešams uzsvērt problēmas ar šīs informācijas pieejamību un izmantošanas efektivitāti, jo šī informācija tiek uzkrāta un arī izmantota tikai atsevišķo nozaru vajadzībām. Minētais rada situācijas, ka lēmumu pieņemšana, tai skaitā attīstības modelēšana un prognožu izstrāde par zemes izmantošanu, ne vienmēr balstās uz ticamu un aktuālu informāciju.

2. Zemes politikas pamatnostādņēs noteiktie rīcības virzieni un sasniegtie rezultāti

Zemes racionāla izmantošana ir valsts labklājības un ilgtspējīgas attīstības pamats. Atbilstoši pamatnostādņēs noteiktajam, zemes politikas mērķis ir nodrošināt zemes kā unikāla dabas resursa ilgtspējīgu izmantošanu, veicinot zemes racionālu un efektīvu izmantošanu, izveidojot stabilu tiesisko, informatīvo un ekonomisko vidi. Šī mērķa sasniegšanai, pamatnostādņēs tika noteikti uzdevumi un rīcības virzieni.

2.1. Rīcības virzieni racionālas un efektīvas zemes izmantošanas nodrošināšanai, ievērojot zemes aizsardzības nosacījumus

2.1.1. Daudzveidīgas zemes apsaimniekošanas attīstības un neizmantoto lauksaimniecībā izmantojamo zemju izmantošanas nodrošināšana

Zemes apsaimniekošanas daudzveidošana ir skatāma kopsakarībā ar veiktajiem pasākumiem Zemkopības ministrijas izstrādātās Lauku attīstības programmas (turpmāk – LAP) ietvaros. Piemēram, LAP veikto pasākumu rezultātā ir pieaudzis to saimniecību skaits, kas ir iesaistītas reālajā lauksaimnieciskajā darbībā un produktu ražošanā. Šādu saimniecību īpatsvars, salīdzinot ar 2009.gadu, ir pieaudzis par 13%. Tāpat zemes apsaimniekošana ir saistīta ar zemes īpašnieku vai izmantotāju zināšanām un pieredzi. Lai pilnveidotu zemes īpašnieku zināšanas, izveidota lauku konsultatīvā sistēma, nodrošinot lauku attīstības speciālistu pakalpojumu pieejamību visā Latvijas teritorijā. Stabils valsts Lauku tīkla darbības ietvaros pēc iespējas tuvāk interesenta (lauksaimnieka, mežsaimnieka, uzņēmēja u.c.) dzīvesvietai visā Latvijā ir pieejami zināšanu pārnese, pieredzes apmaiņas un informācijas pasākumi. LEADER aktivitāšu ieviešanai un realizācijai izstrādāta un interneta tīmekļa vietnē www.laukutikls.lv pieejama Rokasgrāmata „LEADER” projektu ieviešanas dokumentācijas sagatavošanai.

Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plānā 2007.-2013.gadam atjaunojamo enerģijas resursu, it īpaši biomasas ražošanas veicināšana noteikta kā viena no prioritātēm. Valsts atbalsta lauksaimniecībai ietvaros prioritāri tika finansēti pasākumi, kas veicina atjaunojamo enerģiju ražošanu un izmantošanu. Šajā periodā LAP īstenošanai

bija iespējams saņemt Eiropas Savienības (turpmāk – ES) struktūrfondu finansējumu enerģijas ražošanai no lauksaimnieciskas un mežsaimnieciskas izcelsmes biomasas, tādā veidā sniedzot atbalstu komersantiem, un veicinot zemes izmantošanu nepārtikas produkcijas ražošanā. Tomēr ir jāpiezīmē, ka tam bija arī negatīvas sekas, jo arvien lielākas lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības tiek izmantotas augu kultūru audzēšanai enerģijas ražošanai, nevis pārtikai.

Lai veicinātu neapsaimniekoto lauksaimniecībā izmantojamo zemju efektīvāku izmantošanu un nepieļautu tās degradāciju (aizaugšanu), tika veikti grozījumi likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli”, nosakot nekustamā īpašuma nodokļa papildlikmi neapstrādātai lauksaimniecībā izmantojamai zemei. Tā rezultātā no 2013.gada pašvaldībām ir tiesības neapstrādātai lauksaimniecībā izmantojamai zemei piemērot nekustamā īpašuma nodokli līdz 4,5% no zemes kadastrālās vērtības. Tas ir viens no faktoriem kā rezultātā ir samazinājies neizmantoto zemju platību apjoms. Lauku atbalsta dienesta ikgadējie apsekojumi liecina, ka, salīdzinot ar 2011.gadu, neizmantoto lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības ir samazinājušās par aptuveni 60 tūkst. ha.

2.1.2. Zemes un citu dabas resursu saglabāšana un racionālas izmantošanas nodrošināšana

Pamatnostādņu rīcības plānā bija iekļauts uzdevums izstrādāt politikas plānošanas dokumentu (konceptiju) Zemes pārvaldības likuma sagatavošanai. Ministru kabinets 2010.gada 19.aprīlī ar rīkojumu Nr.214 „Par Zemes pārvaldības likuma koncepciju” apstiprināja Zemes pārvaldības likuma koncepciju un 2014.gada 30.oktobrī Saeima pieņēma Zemes pārvaldības likumu, un tas stājās spēkā 2015.gada 1.janvārī. Likuma mērķis ir definēt darbību un pasākumu kopumu zemes politikas īstenošanā, lai veicinātu ilgtspējīgu zemes apsaimniekošanu, nodrošinot līdzsvaru starp zemes izmantošanu un aizsardzību.

Lai saglabātu vērtīgāko lauksaimniecībā un mežsaimniecībā izmantojamo zemi, Zemes pārvaldības likumā (turpmāk – ZPL) noteikti nosacījumi un principi zemes izmantošanai un aizsardzībai. Viens no šiem nosacījumiem ir vērtīgo lauksaimniecībā izmantojamo zemju saglabāšana, ierobežojot tās sadrumstalošanu un zemes lietošanas kategorijas maiņu.

Ar mērķi saglabāt īpaši vērtīgās lauksaimniecībā izmantojamās zemes, ir izdoti Ministru kabineta 2013.gada 28.maija noteikumi Nr. 291 „Noteikumi par nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritorijām” (turpmāk - MKN 291). Noteikumos ir iekļauts regulējums, kas noteic, ka nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritorijas atrodas piecos Zemgales novados un tās ir zemes, kuru kvalitatīvais novērtējums ir augstāks par 60 ballēm un zemes nogabala platība nav mazāka par 50 ha. Noteikumi nosaka ierobežojumus šo zemju sadalīšanai un transformēšanai citās zemes lietošanas veidu kategorijās.

ZPL ir iekļauta nodaļa zemes un augsnes aizsardzībai un zemes degradācijas novēršanai. Tāpat paredzēts, ka zemes kvalitātes novērtējumu un augsnes kartēšanu lauksaimniecības un mežsaimniecības zemēm veic reizi divdesmit gados.

Arī Vides politikas pamatnostādnes 2014.-2020.gadam¹ paredz pasākumus, lai nodrošinātu augsnes ilgtspējīgu izmantošanu un aizsardzību, kā arī paredzēti pasākumi zemes dziļļu izmantošanas pilnveidošanai.

Zemes pārraudzības mērķis ir zemes stāvokļa un tā izmaiņu noteikšana. ZPL 21.pantā noteikts, ka, izmantojot esošo informācijas sistēmu datus, tiek sagatavots zemes pārskats, kurā tiek ietverta informācija par piesārņojumu, zemes apaugumu, zemes kvalitāti, kā arī valsts teritorijas sadalījumu pa zemes lietošanas kategorijām, pēc zemes piederības un citiem zemes izmantošanu raksturojošiem rādītājiem.

Lai monitorētu zemes stāvokli, izšķiroša ir visaptveroša informācija par zemi, kas šobrīd tiek uzkrāta dažādās informācijas sistēmās. Ir būtiski izveidot modernu, uz mūsdienīgām tehnoloģijām bāzētu infrastruktūru zemes informācijas pieejamības nodrošināšanai, kas pamatota uz *INSPIRE* principiem un atjaunojamām un sadarboties spējīgām datu kopām.

2.1.3. Teritorijas plānošanas sistēmas pilnveidošana, plānojumu īstenošanas pārraudzības nodrošināšana

Šā zemes politikas virziena īstenošana ir saistīta ar Teritorijas attīstības plānošanas likuma (turpmāk – TAPL), kas stājās spēkā 2011.gada 1.decembrī, un ar to saistīto noteikumu īstenošanu. TAPL ietverts normatīvais regulējums visiem attīstības plānošanas līmeņiem (nacionālajam, reģionālajam, vietējam) un teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem (ilgtspējīgas attīstības stratēģijai, attīstības programmām, teritorijas plānojumiem, lokālplānojumiem, detālplānojumiem un tematiskajiem plānojumiem).

TAPL paredz integrētu pieeju, lai nodrošinātu ekonomisko, kultūras, sociālo un vides aspektu saskaņošanu, atsevišķo nozaru interešu savstarpēju koordināciju un teritoriju attīstības prioritāšu saskaņošanu visos plānošanas līmeņos. Piemēram, pašvaldībās attīstības programmas izstrādā, pamatojoties uz pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, un viena no attīstības programmas sadaļām ir investīciju plāns, kurā ietver plānotos investīciju projektus, to īstenošanas termiņus un plānotos finanšu resursus, kas nepieciešami teritorijas attīstības veicināšanai. Pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģija ir pamatojums teritorijas plānojuma risinājumiem. Līdz ar to vismaz vietējā līmenī tiek nodrošināta attīstības plānošanas dokumentu sasaiste.

Lai izvairītos no pārāk sīkas detalizācijas, TAPL paredz vispārīgāku teritorijas plānojuma izstrādi, ko nepieciešamības gadījumā var precizēt un detalizēt ar lokālplānojumu vai detālplānojumu. Tādējādi samazinot nepieciešamību bieži un bez reālas situācijas izvērtējuma, balstoties tikai uz saņemto ierosinājumu, veikt teritorijas plānojuma grozījumus.

TAPL paredz, ka gadījumos, ja tas nepieciešams specifisku jautājumu risināšanai, jebkurā no plānošanas līmeņiem izstrādāt jaunu teritorijas attīstības plānošanas dokumentu – tematisko plānojumu. Tāpat TAPL noteikts kompetenču sadalījums starp dažādām, ar teritorijas plānošanu saistītām institūcijām, kā arī risināti citi jautājumi.

Uz TAPL pamata izstrādātie Ministru kabineta 2013.gada 13.aprīļa noteikumi Nr.240 „Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi” (turpmāk

¹ Apstiprinātas ar Ministru kabineta 2014.gada 26.marta rīkojumu Nr.130

– MKN 240) ir viens no pamatdokumentiem teritorijas plānojumu izstrādei pašvaldībās, kas nosaka prasības visa veida teritoriju plānošanai un izmantošanai, un ir kā pamats plānojumu izstrādei pašvaldībās.

Lai palielinātu valsts un pašvaldību kapacitāti teritorijas plānošanā, laika posmā no 2011.-2013.gadam tika realizēta Eiropas Sociālā fonda finansējuma aktivitāte 1.5.3.2. „Plānošanas reģionu un vietējo pašvaldību attīstības plānošanas kapacitātes paaugstināšana”, kuras mērķis bija paaugstināt teritorijas attīstības plānošanas kapacitāti, lai nodrošinātu kvalitatīvu nacionāla, reģionāla un vietēja līmeņa teritorijas attīstības plānošanas procesu. Projekta ietvaros 72 pašvaldībām bija iespēja izstrādāt un aktualizēt teritorijas attīstības plānošanas dokumentus (izņemot detālplānojumus). Savukārt aktivitātes 1.5.3.1. „Speciālistu piesaiste plānošanas reģioniem, pilsētām un novadiem” ietvaros pašvaldībām tika dota iespēja iepriekš minēto dokumentu izstrādei piesaistīt teritorijas plānošanas speciālistus.

2.1.4. Pašplūsmas urbanizācijas (*urban sprawl*) novēršana, ilgtspējīgas apdzīvotuma struktūras veidošanās veicināšana, apbūves veidošana sakārtotā telpā

Zemes politikas rīcības virziens saistībā ar pašplūsmas urbanizācijas novēršanu ir saistīts ar teritorijas plānošanas sistēmas attīstību, kā arī ar vairāku normatīvo aktu pieņemšanu.

Lai samazinātu jaunas apbūves veidošanos uz produktīvu zemju rēķina, ZPL 3. un 4.pantā iekļauti zemes izmantošanas un aizsardzības nosacījumi, tai skaitā noteikts, ka jauna apbūve prioritāri plānojama degradētās teritorijās un pārveidojamās apbūves teritorijās, savukārt lauksaimniecībā un mežsaimniecībā izmantojamās zemes kategorijas maiņai prioritāri paredzama teritorijas ar zemāko zemes kvalitātes novērtējumu vai teritorijas, kas novietojuma un konfigurācijas dēļ nav piemērotas tālākai izmantošanai lauksaimniecībā vai mežsaimniecībā.

MKN240 ir noteiktas prasības ciemu un pilsētu teritoriju plānošanai, paredzot, ka ārpus pilsētām un ciemiem aizliegts būvēt jaunas kompleksas apbūves teritorijas, izņemot, ja tiek paplašināti esošie ciemi un pilsētas vai veidoti jauni ciemi.

Viens no dzīves telpas kvalitātes rādītājiem ir sakārtota infrastruktūra – piekļuves iespējas un iespējas pieslēgties nepieciešamajiem inženiertehniskajiem tīkliem. MKN 240 paredz, ka, plānojot jaunus ciemus vai paplašinot esošo ciemu vai pilsētu teritoriju, jāparedz piekļuves un inženiertehniskās apgādes nodrošinājums, publiskiem mērķiem paredzētās teritorijas (publiskā ārtelpa), tai skaitā publiski pieejamās dabas un apstādījumu teritorijas.

2.1.5. Ainavu politikas un tās īstenošanai nepieciešamā rīcības plāna izstrāde

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģijas līdz 2030.gadam (turpmāk – *Latvija 2030*) ietvaros izstrādāta Telpiskās attīstības perspektīva. Viens no Telpiskās attīstības perspektīvas mērķiem ir saglabāt Latvijas savdabību – daudzveidīgo dabas un kultūras mantojumu, tipiskās un unikālās ainavas. Lai šo mērķi sasniegtu, noteikti attīstības virzieni un turpmākie risinājumi izcilu dabas, ainavu un kultūrvēsturisko teritoriju areālu saglabāšanai, tie ir - ainavu plānošana un dabas aizsardzība, sabiedrības izglītošana un iesaiste, kā arī prasību un nosacījumu par sabiedrībai nozīmīgām dabas un kultūrainavu

un rekreācijas teritorijām, kas nodrošina piekrastes, ūdensmalu, dabas un kultūras pieminekļu publisku pieejamību un paredz ainaviski nozīmīgu vietu aizsardzību, noteikšana teritorijas plānojumos.

Lai veicinātu Eiropas Ainavu konvencijā, kuru Latvija ratificējusi 2007.gadā ar likumu „”, un *Latvija 2030* izvirzīto ilgtermiņa mērķu īstenošanu, ar Ministru kabineta 2013.gada 7.augusta rīkojumu Nr.364 „Rīkojuma nosaukums” tika pieņemtas Ainavu politikas pamatnostādnes 2013.-2019.gadam. Ainavu pamatnostādņu mērķis ir daudzfunkcionālas un kvalitatīvas ainavas, kas visā Latvijā uzlabo cilvēku dzīves kvalitāti, veicina vietu, reģionu un valsts ekonomisko aktivitāti un atpazīstamību, kā arī nodrošina bioloģisko daudzveidību. Pamatnostādņu īstenošanai tiek paredzēti vairāki rīcības virzieni, tai skaitā ainavu pārvaldības pilnveidošana, ainavu plānošanas integrēšana visu līmeņu teritorijas attīstības plānošanas dokumentos, kā arī pasākumi ainavu aizsardzības īstenošanai.

2.2. Sasniegto rezultātu novērtējums

2014.gadā plānotie un sasniegtie rādītāji, kas saistīti ar racionālu un efektīvu zemes izmantošanu

1.tabula

Rezultatīvie rādītāji	2008.g.	Plānots 2014.g.	Sasniegts 2014.g.
Neapsaimniekotas LIZ platības, % no valsts teritorijas	14.6	5	12.4
LIZ platība, % no valsts teritorijas	37.9	37	36.9
Meža platība, % no valsts teritorijas	45.6	48	46.7
Krūmāju, purvu, ūdens objektu zeme, zeme zem ceļiem un pārējās zemes platība, % no valsts teritorijas	16.6	15	12.8
Pilsētu un apbūves zemes platības, % no valsts teritorijas	4.1	5	4.2
Nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritoriju (izņemot lauksaimniecības polderus) platības, %	100	95	98
Latvijas vidējais svērtais zemes kvalitatīvais novērtējums, balles	38	38	nav informācijas
Degradēto teritoriju platību apjoms, % atbilstoši stāvoklim uz 2009.gadu	100	95	nav informācijas
Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (ieskaitot Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātu), % no valsts teritorijas	19,5	19,5	19,5

Valsts zemes dienesta Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmas dati liecina, ka laika posmā no 2008.gada lauksaimniecībā izmantojamo zemju īpatsvars ir samazinājies par 1%, tas ir par 0,1% vairāk nekā pamatnostādnēs tika plānots. Zināmā mērā tas skaidrojams ar aizaugušo lauksaimniecībā izmantojamo zemju pārveidošanu mežā, jo minētajā laika periodā par 1,1% ir pieaugušas mežu platības savukārt no tām zemēm, kas pašlaik skaitās kā lauksaimniecībā izmantojamās zemes, 51 tūkst. ha ir aizaugušas. Tādējādi var prognozēt, ka lauksaimniecībā izmantojamo zemju samazinājums turpināsies. Salīdzinoši citās zemes lietošanas veidu kategorijās izmaiņas nav tik būtiskas.

Lauku atbalsta dienesta lauksaimniecībā izmantojamās zemes apsekošanas dati liecina, ka valstī 2014.gadā nekoptas lauksaimniecībā izmantojamās zemes ir 294 tūkst. ha, kas veido 12,4% no kopējās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības. No tām aptuveni 51 tūkst. ha jau ir aizaugušas. Tas ir par 7,4% vairāk nekā tika plānots. Saskaņā ar Latvijas Lauksaimniecības universitātes zinātnieku pētījumiem 62,9% neizmantoto zemes platību kvalitatīvais novērtējums ir zemāks par 25 ballēm, kas liecina, ka pārsvarā neizmantotas ir zemes platības, kurās lauksaimnieciskā ražošana nav tik efektīva. Lauksaimniecības zemju izmantošana ir skatāma kopsakarībā ar attīstību lauksaimniecības nozarē kopumā. Pēdējos gados ir vērojams pieprasījuma pieaugums pēc lauksaimniecībā izmantojamās zemes, kas ir saistīts gan ar ražojošo saimniecību īpatsvara pieaugumu, gan arī zemes pieprasījumu, ko veicināja realizētā Zemes iegādes kreditēšanas programma. Par to liecina fakts, ka 2014.gada laikā lauksaimniecībā izmantojamās zemes cena Latvijā vidēji pieauga par 12%, bet Latgalē un Kurzemē bija vērojams visstraujākais cenu kāpums - pat par 35%. Līdz ar to, salīdzinot ar 2010.gadu, atbilstoši Lauku atbalsta dienesta datiem neizmantotās platības samazinājušās par 22 tūkst. ha.

Pamatnostādnes noteica, ka no 2008.gada līdz 2014.gadam nacionālas nozīmes lauksaimniecības zemes (izņemot lauksaimniecības polderus) nesamazināsies vairāk kā par 5%. Pamatnostādņu darbības laikā ir mainījusies nostādne, kas ir uzskatāmas par nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritorijām. Pieņemot 2013.gada 28.maija Ministru kabineta noteikumus Nr.291 „Noteikumi par nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritorijām” (turpmāk – MKN 291), nacionālas nozīmes lauksaimniecības zemes ir nosakāmas tikai piecās Zemgales pašvaldībās – Rundāles, Bauskas, Dobeles, Tērvetes un Jelgavas novados (pirms tam – jebkurā Latvijas pašvaldībā). Par nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritoriju vairs netiek uzskatītas noteikumos minētās lauksaimniecības zinātniskās pētniecības, izmēģinājumu uzņēmumu un profesionālās izglītības centru teritorijas saskaņā ar zemesgrāmatas datiem.

Kā liecina iepriekš minēto pašvaldību sniegtā informācija, kopš 2008.gada nacionālas nozīmes lauksaimniecības teritorijas Jelgavas novadā un Tērvetes novadā nav samazinājušās, bet Rundāles novadā tās ir samazinājušās par 132,8 ha jeb 1,36% no novadā esošajām nacionālās nozīmes lauksaimniecības teritorijas platībām. Līdz ar to var secināt, ka īpaši vērtīgo zemju platības būtiski nav samazinājušās. Viens no iemesliem ir tas, ka ar normatīvo regulējumu tika noteikti vairāki ierobežojumi šo zemju transformācijai citās zemes lietošanas veidu kategorijās, kā arī ierobežojumi šo zemju sadrumstalošanai. Tāpat jāņem vērā fakts, ka atsevišķu nekustamā īpašumu īpašnieki ir veikuši īpašumā esošās zemes pārvērtēšanu, un atbilstoši aktuālajiem datiem zemes

kvalitatīvais novērtējums ir samazinājies, kā rezultātā tas vairs neatbilst MKN 291 noteiktajiem kritērijiem.

Latvijā vidējais svērtais zemes kvalitatīvais novērtējums ir 38 balles. Šis rādītājs ir aprēķināts, izmantojot pirms vairāk nekā trīsdesmit gadiem veiktās augsnes kartēšanas un zemes kvalitātes vērtēšanas datus. Tā kā kopš tā laika nav veikta atkārtota augsnes kartēšana, nav informācijas par aktuālo zemes kvalitatīvo novērtējumu. Tomēr, ņemot vērā neizmantoto lauksaimniecībā izmantojamās zemes īpatsvaru un faktu, ka netiek ieguldīti līdzekļi meliorācijas sistēmu atjaunošanā, var prognozēt, ka vidējais zemes kvalitatīvais novērtējums valstī varētu būt samazinājies.

ZPL 19.pants noteic, ka augsnes kartēšanu un zemes kvalitātes vērtēšanu, kas balstīta uz augšņu agroķīmiskās izpētes rezultātiem, veic lauksaimniecībā izmantojamai zemei un meža zemei reizi 20 gados un datus uzkrāj Zemes kvalitātes novērtējuma informācijas sistēmā. ZPL 19.pants paredz, ka pirmo augsnes kartēšanu un zemes kvalitātes vērtēšanu lauksaimniecībā izmantojamai zemei un meža zemei veic līdz 2020.gada 1.janvārim. Līdz ar to vidējo svērto zemes kvalitatīvo novērtējumu kā rezultatīvo rādītāju iespējams izmantot tikai no brīža, kad ir iegūti aktuāli dati un veikts jauns novērtējums. Turpmāk, nosakot vidējo svērto zemes kvalitatīvo novērtējumu kā rezultatīvo rādītāju, ir jāņem vērā rādītāja aktualizācijas intervāls, proti, lai beigu posmā arī būtu iespējams iegūt datus, ko izmantot analīzē.

Viens no zemes politikas ieviešanas rezultātiem, kas noteikts pamatnostādņēs, ir degradēto teritoriju vides kvalitātes atjaunošanās, savukārt rezultatīvais rādītājs noteikts degradēto teritoriju platību samazinājums par 5%, salīdzinot ar stāvokli uz 2008.gadu. Pamatnostādņu darbības laikā nav izveidota vienota degradēto teritoriju uzskaitē. Šādas uzskaites izveidošana paredzēta ZPL 18.pantā, kur noteikts, ka degradētās teritorijas tiek atzīmētas teritorijas attīstības plānošanas dokumentos, un informācija attiecīgi tiek uzkrāta Teritorijas attīstības plānošanas informācijas sistēmā (turpmāk – TAPIS). Saskaņā ar Ministru kabineta 2014.gada 8.jūlija noteikumiem Nr.392 „Teritorijas attīstības plānošanas informācijas sistēmas noteikumi” TAPIS darbība produkcijas vide tiek uzsākta ar 2015.gada 1.maiju.

Vienlaikus jānorāda, ka laika periodā no 2007.-2013.gadam ir realizēti vairāki Eiropas Savienības fondu finansēti projekti ar mērķi atjaunot vides kvalitāti, piemēram, projekti vēsturiski piesārņoto vietu sanācijai un degradēto teritoriju revitalizācijai.

Pamatnostādņu darbības laikā ir pieņemti vairāki normatīvie akti (ZPL, MKN 240), lai veicinātu, ka pilsētīpa apbūve pēc iespējas tiek koncentrēta esošajās apdzīvotajās vietās. Lai arī tiek izstrādāti jauni detālplānojumi, kas paredz zemes sadalīšanu, plānojot jaunu apbūvi, tomēr ir vērojama tendence, it sevišķi teritorijās, kas atrodas tālāk no lielajām pilsētām, ka apbūvei paredzētās teritorijas jaunajos pašvaldību teritorijas plānojumos atkal tiek noteiktas kā lauksaimniecībā izmantojamās teritorijas.

Pamatnostādņēs tika paredzēts saglabāt īpaši aizsargājamās dabas teritoriju apjomu, proti, tās aizņem 19,5% no valsts teritorijas. Laika posmā no 2008.gada ir izveidotas vairākas jaunas īpaši aizsargājamas dabas teritorijas – dabas liegumi *Pāvilostas pelēkā kāpa*, *Lubānas mitrājs* un *Zušu-Staiņu sēravoti*. Minēto dabas liegumu platības neietekmē kopējo aizsargājamo dabas teritoriju īpatsvaru, ņemot vērā to nelielās platības. Šīs izmaiņas ir saistītas vairāk ar Vides politikas pamatnostādņu īstenošanu, līdz ar to nav

pamata uzskatīt, ka zemes politikas pamatnostādnes ir tieši ietekmējušas šī rezultatīvā rādītāja izpildi.

2.3. Rīcības virzieni efektīvas un stabilas tiesiskās, informatīvās un ekonomiskās vides izveidošanai

Pamatnostādnēs zeme tika apskatīta arī kā tiesību un vērtības objekts, jo zemes izmantošana ietekmē zemes vērtību. Tāpat vērtību ietekmē arī pieejamā informācija par zemi un tās tiesiskais statuss. Tāpēc zemes politikā kā viens no sasniedzamajiem politikas mērķiem bija noteikts efektīvas un stabilas tiesiskās, ekonomiskās un informatīvās vides izveide ilgtspējīgas zemes izmantošanas nodrošināšanai. Minētā mērķa sasniegšanai bija plānoti pieci rīcības virzieni, kas tiks aplūkoti tālākajās apakšnodaļās.

2.3.1. Zemes reformas pabeigšana, zemes īpašuma tiesību sakārtošana un attīstības nodrošināšana

Atbilstoši likumam „Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos” 4.pantam un likumam „Par zemes reformas pabeigšanu pilsētās” 6.panta, attiecīgā pašvaldība sagatavo un līdz 2014.gada 30.novembrim iesniedz Valsts zemes dienestam paziņojumu par zemes reformas pabeigšanu un pārskatu par zemes reformu reglamentējošos normatīvajos aktos noteikto darbu izpildi. 2014.gada nogalē Ministru kabinets pieņēma pirmos rīkojumus par zemes reformas pabeigšanu vairākās novadu pilsētās (Olaines novada Olaines pilsētā, Līgatnes novada Līgatnes pilsētā). Ar šiem rīkojumiem ir uzsācies zemes reformas pabeigšanas process pašvaldībās.

Tomēr ne visiem zemes īpašumiem ir veikta robežu kadastrālā uzmērīšana, it sevišķi tiem zemes īpašumiem, uz kuriem īpašuma tiesības tiek atjaunotas un kuru zemes robežu kadastrālā uzmērīšana ir jāveic par valsts budžeta līdzekļiem. Ministru kabineta 2012.gada 17.janvāra noteikumu Nr.60 „Kārtība, kādā veic zemes kadastrālo uzmērīšanu par valsts budžeta līdzekļiem” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā) norādīts, ka ik gadu paredzēts uzmērīt aptuveni 180 zemes vienības, saglabājot līdzšinējo valsts subsīdijas apjomu 69 650 eiro apmērā. No minētā izriet, ka visus pieteiktos īpašumus uz robežu uzmērīšanu par valsts budžeta līdzekļiem uzmērīt varēs 36 gadu laikā, ja netiks palielināts šo darbu veikšanai nepieciešamais valsts budžeta līdzekļu apjoms. Kopumā par valsts budžeta līdzekļiem nepieciešams uzmērīt robežas vēl 5460 zemes vienībām. Tomēr vērā ņemama ir arī tendence, ka zemes lietotāji vairs negaida uz valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu, bet veic zemes kadastrālo uzmērīšanu par privātajiem finanšu līdzekļiem, lai reģistrētu nekustamos īpašumus zemesgrāmatā.

2.3.2. Īpašumtiesību reģistrācijas sistēmas vienkāršošana un modernizācija

Tieslietu ministrija pastāvīgi īsteno pasākumus, kas vērsti uz administratīvā sloga mazināšanu nekustamā īpašuma un ar to saistīto tiesību nostiprināšanas procesā. No 2011.gada 29.jūnija ir spēkā grozījumi Zemesgrāmatu likumā, kas atvieglo procedūras, kas nepieciešamas, lai zemesgrāmatā veiktu izmaiņas, kas saistītas ar nekustamā īpašuma īpašnieka personu datu, piemēram, vārda, uzvārda, personas koda, vai nekustamā īpašuma identificējošo datu, piemēram, adreses, grozīšanu. Nekustamā īpašuma īpašniekam turpmāk ar iesniegumu ir tiesības lūgt viņa personu datu un nekustamā īpašuma identificējošo datu grozīšanu, iesniegumā norādot dokumentu, ar ko

pamatots iesniegums. Tāpat ir paplašināts to gadījumu skaits, kad personai nav nepieciešams apmeklēt zvērinātu notāru nostiprinājuma lūguma apliecināšanai.

Veiktie grozījumi Zemesgrāmatu likumā nodrošina iespēju zemesgrāmatu nodaļai iegūt citus zemesgrāmatu nodaļas rīcībā esošos dokumentus elektroniski. Līdz ar to personai nav nepieciešams zemesgrāmatu nodaļā iesniegt dokumenta, kas atrodas citā zemesgrāmatu nodaļā, norakstu.

Arī Nekustamā īpašuma valsts kadastra likumā un likumā „Par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatās” (spēkā stājās ar 2015.gada 1.janvāri) ir veikti grozījumi, kas būtiski vienkāršo nekustamā īpašuma reģistrācijas procesu, mazinot administratīvo slogu. Tiek paplašināts informācijas apjoms, kuru datorizētā zemesgrāmatu nodaļa saņem no citām valsts informācijas sistēmām tiešsaistes datu pārraides režīmā. Atsevišķos gadījumos (ierosināta nekustamā īpašuma sastāvā no jauna uzbūvētas būves ierakstīšana (izņemot uz būvju deklarācijas pamata), zemes vienību sadale vai apvienošana viena nekustamā īpašuma ietvaros) zemes īpašnieka iesniegumu un tam pievienotos dokumentus Valsts zemes dienests elektroniski pārsūta attiecīgajai zemesgrāmatu nodaļai. Uz minētā iesnieguma un tam pievienoto normatīvajos aktos noteikto dokumentu pamata zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis pieņem lēmumu par datu grozīšanu par nekustamo īpašumu. Grozījumi paredz, ka zemesgrāmatu nodaļas tiesnesim dati lēmuma pieņemšanai par zemes vienības platību un cita zemes robežu plānā vai būves kadastrālās uzmērīšanas lietā esošā informācija iegūstama no valsts informācijas sistēmām nevis no pirmdokumenta.

ERAF projekta „Tieslietu ministrijas un tās padotībā esošo iestāžu arhīvu sagatavošana elektronisko pakalpojumu sniegšanai” īstenošanas rezultātā ieviesta zemesgrāmatu elektroniskā arhīva sistēma un nodrošināta tā integrācija ar zemesgrāmatu datu reģistrācijas un izplatīšanas sistēmu, kā arī izveidoti pakalpojumi datu elektroniskai saņemšanai, nosūtīšanai un publicēšanai.

No 2009.gada 12.jūnija ir spēkā grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību īpašuma tiesībām un to nostiprināšanu zemesgrāmatās”, kas noteic, ka zemi zem publiskās lietošanas transporta infrastruktūras objektiem zemesgrāmatā var ierakstīt, neveicot kadastrālo uzmērīšanu, tādējādi īpašuma tiesības uz šīm zemēm tiek nostiprinātas, pamatojoties uz Nekustamā īpašuma valsts kadastra reģistra datiem.

2.3.3. Īpašumu tiesību ierobežojumu, to kompensēšanas un īpašumu atsavināšanas sistēmas pilnveidošana

Lai nodrošinātu caurskatāmu, efektīvu un taisnīgu kārtību, kādā nekustamais īpašums atsavināms sabiedrības vajadzībām, 2011.gada 1.janvārī stājās spēkā Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likums (turpmāk – Atsavināšanas likums). Atsavināšanas likums izstrādāts, pamatojoties uz Satiksmes ministrijas izstrādāto informatīvo ziņojumu „Par nekustamā īpašuma atsavināšanu valsts vai sabiedrības vajadzībām procesa efektīvizēšanu”. Ja iepriekš spēkā esošais regulējums likumā „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedrības vajadzībām” paredzēja tikai piespiedu īpašuma atsavināšanu, tad Atsavināšanas likums paredz arī nekustamā īpašuma labprātīgu atsavināšanu sabiedrības vajadzībām un citus jautājumus, kas iepriekš būtiski kavēja efektīvu nekustamā īpašuma atsavināšanu sabiedrības vajadzībām. Saskaņā ar Atsavināšanas likuma 20.panta otro daļu izdotajos

Ministru kabineta 2011.gada 15.marta noteikumos Nr.204 „Kārtība, kādā nosaka taisnīgu atlīdzību par sabiedrības vajadzībām atsavināmo nekustamo īpašumu” 20.punktā noteikts, ka īpašniekam tiek atlīdzināta ne tikai īpašuma vērtība, bet arī zaudējumi, kas radušies īpašuma atlīdzināšanas rezultātā. Noteikumu izstrādē ņemti vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos un Satversmes tiesas spriedumos par nekustamā īpašuma atsavināšanu sabiedrības vajadzībām iekļautie secinājumi.

ZPL 5. un 6.pantā ir ietverts regulējums zemes izmantošanai sabiedrības vajadzībām, kas noteic, ka zemes īpašniekiem ir tiesības uz zaudējumu atlīdzību, ja tādi radušies apgrūtinājumu noteikšanas dēļ, kas nepieciešami sabiedrības interešu nodrošināšanai. Likums uzdod līdz 2016.gada beigām izstrādāt Ministru kabineta noteikumus par zaudējumu atlīdzības veidu, apmēru, aprēķināšanas un samaksas kārtību.

Jautājums par zemes rezervēšanu infrastruktūras attīstības un citu nacionālo interešu objektu vajadzībām ir atrisināts Teritorijas attīstības plānošanas likumā. Tajā noteikts, ka priekšlikumus par valsts interešu teritorijas vai objekta izvietojumu sagatavo nozares ministrija sadarbībā ar vietējām pašvaldībām, savukārt to apstiprina Ministru kabinets, izdodot noteikumus, kuros nosaka arī teritorijas vai objekta izmantošanas nosacījumus.

2.3.4. Vienotas informatīvās vides izveidošana un efektīvas zemes pārvaldības nodrošināšana

Ar 2011.gada 1.janvāri ir spēkā Ģeotelpiskās informācijas likums, kura mērķis ir izveidot teorētisko un tiesisko pamatu un noteikt vadlīnijas, lai radītu iespējas saskaņot un nodrošināt dažādu institūciju vajadzības pēc ģeotelpiskās informācijas, ekonomēt valsts līdzekļus un resursus, nodrošinot dažādu nozaru ģeotelpiskās informācijas kopīgu izmantošanu, ģeotelpiskās informācijas un pakalpojumu plašu pieejamību un lietošanas efektivitāti kā valsts, tā privātajā sektorā.

Lai nodrošinātu piekļuvi ģeotelpisko datu kopām un to sadarbspēju, ir izstrādāti Ministru kabineta 2011.gada 30.augustā noteikumi Nr.673 „Par ģeotelpisko datu kopas izmantošanas noteikumu obligāto saturu un izmantošanas atļaujas saņemšanas kārtību”, un 2011.gada 30.augusta noteikumi Nr.668 „Valsts vienotā ģeotelpiskā informācijas portāla noteikumi”, kas nosaka ģeoportāla pārziņa funkcijas un uzdevumus, datu kopu turētājiem izvirzāmās prasības un pienākumus, ģeoportālā ietvertās informācijas izmantošanas noteikumus. Noteikumos ietverto normu izpilde un Latvijas vienotā ģeotelpiskās informācijas portāla ieviešana nodrošinās vienotu piekļuvi ģeotelpisko datu kopām un to metadatiem, ģeotelpiskās informācijas pakalpojumiem.

Valsts zemes dienests strādā pie Ģeotelpiskās informācijas sistēmas izveides pabeigšanas. Šīs sistēmas mērķis ir izveidot modulāru kadastra, adrešu, aizsargjoslu izraisošo objektu un apgrūtināto teritoriju, vērtību zonējumu, būvju, būvju kadastrālās uzmērīšanas un augstas detalizācijas topogrāfiskās informācijas mērogā 1:500 ģeotelpisko datu sistēmu.

Ar 2011.gada 1.janvāri spēkā stājies Apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmas likums, kurš paredz izveidot vienotu informācijas sistēmu, tajā uzkrājot telpiskos un teksta datus (t.sk. metadatus) par visu valsts teritoriju. Lai informācijas sistēma kalpotu tai paredzētajam mērķim, ir ļoti svarīgi, lai visas iesaistītās ministrijas, institūcijas un organizācijas aktīvi piedalītos informācijas sistēmā iekļaujamo datu sagatavošanā un aktualizēšanā.

Lai nodrošinātu aktuālas informācijas esamību, pieejamību un īstenotu zemes pārraudzību, ZPL ir iekļauts regulējums zemes pārvaldībai nepieciešamās informācijas sagatavošanai, kā arī noteikts, ka reizi piecos gados, izmantojot esošo informāciju sistēmu datus, tiks sagatavots Zemes pārskats. Tas atspoguļos galvenās problēmas, izvērtējot zemes politikas galvenos aspektus – zemi kā resursu, zemi kā tiesību objektu, zemi kā vērtības objektu. Pārskats sniegs skaidru un aktuālu informāciju politikas prioritāšu noteikšanai, politikas pilnveidošanai un ieviešanas lietderības un efektivitātes novērtēšanai. Tāpat ZPL ir noteikts, kādām datu kopām nodrošināma piekļuve zemes pārvaldības vajadzību informācijas nodrošināšanai.

2.3.5. Finanšu instrumentu piemērošanas pilnveidošana zemes izmantošanas un nekustamā īpašuma tirgus attīstībai

Pamatojoties uz lauksaimniecības un lauku attīstības likumā doto deleģējumu, pieņemti Ministru kabineta 2012.gada 29.maija noteikumi Nr.381 „Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei lauksaimniecības produkcijas ražošanai”, kas paredz turpināt īstenoto atbalsta pasākumu aizdevumiem lauksaimniecībā izmantojamās zemes iegādei. Aizdevumu programma sniedz atbalstu saimnieciskās darbības veicējiem vai jaunajiem lauksaimniekiem, lauksaimniecības zemes iegādei, kas ir uzsākuši vai plāno uzsākt saimniecisko darbību, maksimāli pieejamā aizdevuma summa ir 142 000 eiro un aizdevuma termiņš ir 20 gadi. Ministru kabinets 2012.gada 3.oktobrī apstiprināja Kadastrālās vērtēšanas sistēmas pilnveidošanas un kadastra datu aktualitātes nodrošināšanas koncepciju, lai nodrošinātu saprotamu kadastrālo vērtību aprēķinu un atbilstību tirgus vērtībām.

VARAM izstrādājusi metodisko materiālu „Informācija pašvaldībām par finanšu instrumentu piemērošanu zemes izmantošanas attīstībai” (publicēts tīmekļa vietnē www.varam.gov.lv), kurā pētīta ar zemes izmantošanu saistītu nodokļu un nodevu piemērošana Latvijā un citviet pasaulē, kā arī sniegti priekšlikumi finanšu instrumentu pilnveidošanai.

Likumā „Par zemes privatizāciju lauku apvidos” noteiktais pārejas periods, kas paredzēja ierobežojumus ārvalstniekiem iegādāties Latvijas lauksaimniecības un meža zemi, beidzās 2014.gada 1.maijā. Saeimā 2014.gada 3.jūlijā tika pieņemti minētā likuma grozījumi, paredzot lauksaimniecībā izmantojamās zemes tirgus regulēšanas mehānismu ar mērķi nodrošināt Latvijas zemes resursu produktīvu efektīvu un ilgtspējīgu izmantošanu.

2.4. Sasniegtie rezultāti un to izvērtējums

Līdz 2014.gadam plānotie un sasniegtie rādītāji, kas saistīti ar efektīvu un stabilu tiesisko, ekonomisko un informatīvo vidi.

2.tabula

Rezultatīvie rādītāji	Stāvoklis 2008.gadā	Plānotie rezultāti 2014.gadā	Sasniegts 2014.gadā
Zemesgrāmatās nostiprinātie nekustamie īpašumi, % no valsts kopējās teritorijas	65	95	83.5

Uzmērītas zemes vienības, % no kopējā zemes īpašumu skaita	70	99,5	83,7
Nekustamā īpašuma valsts kadastra reģistrā reģistrētā teritorija, % no kopējās valsts teritorijas	99	99,9	100
Īpašumu tiesību nostiprināšanai nepieciešamais dienu skaits	54	11	18
Īpašumu tiesību nostiprināšanai nepieciešamo procedūru skaits	7	3	5

Salīdzinot ar 2008.gadu, zemesgrāmatā ierakstīto nekustamo īpašumu skaits ir palielinājies no 65% līdz 83,5% no valsts kopējās teritorijas. Lai arī ir veikti vairāki grozījumi normatīvajos aktos, lai samazinātu īpašuma tiesību reģistrācijas procesu, piemēram, samazinātu zemesgrāmatā iesniedzamo dokumentu skaitu, tā vietā nodrošinot informācijas elektronisku apmaiņu starp dažādām informācijas sistēmām, tomēr plānotais rādītājs īpašuma tiesību reģistrācijai nav izpildīts. Zināmā mērā tas ir skaidrojams ar to, ka īpašuma tiesību sakārtošana prasa arī finanšu ieguldījumus, kas, ņemot vērā ekonomisko krīzi, vairs nav tik viegli pieejami. Minētais ir skaidrojums tam, ka nav sasniegts plānotais rezultāts arī zemes vienību robežu uzmērīšanas apjomam un ka šis rādītājs ir izpildīts par 46,4% no plānotā.

Atbilstoši Valsts zemes dienesta sniegtajai informācijai Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā ir reģistrēta visa valsts sauszemes teritorija. Līdz ar to ir pieejama pilna informācija par visiem kadastra objektiem un to raksturojošiem rādītājiem.

Tīmekļa vietnē www.doingbusiness.org ir norādīts īpašumu tiesību reģistrācijai nepieciešamais dienu un procedūru skaits visās Pasaules valstīs. Izmaiņas, kas saistītas īpašumu tiesību reģistrācijas procesu Latvijā 2014.gadā, salīdzinot ar 2008.gadu, ir ievērojamas, proti, īpašumu tiesību reģistrācijai ir nepieciešamas 18 dienas, bet īpašumu tiesību reģistrācijā ir jāveic 5 procedūras. Nav sasniegti pamatnostādnes prognozētie rādītāji (11 dienas un 3 procedūras), taču, salīdzinot ar 2008.gadu, rādītāji ir ievērojami uzlabojušies.

Saistībā ar informācijas elektronisku apmaiņu būtiski ir samazinājies nekustamā īpašuma tiesību reģistrācijai nepieciešamais laiks. Ja nekustamā īpašuma tiesību reģistrācijai 2010.gadā bija nepieciešamas 45 dienas, tad 2013.gadā šo procesu var veikt jau 18 dienās, neskatoties uz to, ka īpašuma tiesību reģistrācijai nepieciešamo procedūru skaits ir saglabājies nemainīgs (5 procedūras).

3. Rīcības plāna izpilde

Pasākums	Izpildes termiņš	Atbildīgās un iesaistītās institūcijas	Informācija par izpildi uz 2015.gada 1.janvāri
1.Sagatavot informatīvo ziņojumu par programmas zemes degradācijas novēršanai izstrādi un ieviešanu, iekļaujot arī jautājumu par zemes rekultivācijas/ revitalizācijas iespējamajiem ekonomiskajiem instrumentiem	12.2009.	VARAM ZM	<i>Nav izpildīts.</i> Uzdevums pamatnostādņēs tika iekļauts, pamatojoties uz ANO attīstības programmas (UNDP) pārstāvniecības biroja Latvijā izstrādāto programmu zemes degradācijas novēršanai 2008.-2012.gadam. Finansējuma trūkuma dēļ programma netika tālāk virzīta. Programmā minētais ņemts vērā, izstrādājot Zemes pārvaldības likumu.
2.Izstrādāt politikas plānošanas dokumentu ainavu aizsardzībai, plānošanai un pārraudzībai	12.2008.	VARAM ZM	<i>Izpildīts.</i> Ministru kabineta 2013.gada 7.augusta rīkojums Nr.361 „Par Ainavu politikas pamatnostādņēm 2013.-2019.gadam”.
3.Izstrādāt politikas plānošanas dokumentu (konceptiju) Zemes pārvaldības likuma sagatavošanai	12.2009.	RAPLM TM ZM	<i>Izpildīts.</i> ZPL koncepcija ir izstrādāta un apstiprināta ar Ministru kabineta 2010.gada 19.aprīļa rīkojumu Nr.214 „Rīkojuma nosaukums”. ZPL Saeimā pieņemts 2014.gada 30.oktobrī un 2015.gada 1.janvārī stājās spēkā.
4.Sagatavot tiesību aktu, kas noteiktu kārtību, kādā tiek rezervēta zeme transporta infrastruktūras attīstībai, noteikti rezervēšanas termiņi un zemes izmantošanas un kompensēšanas kārtība	12.2009.	SM VARAM	<i>Izpildīts.</i> TAPL, kas spēkā stājās 2011.gada 1.decembrī, ir noteikta kārtība nacionālo interešu objektu noteikšanai, tai skaitā zemes rezervēšanai transporta infrastruktūras attīstībai. ZPL iekļautas normas par zemes izmantošanas apgrūtinājumu kompensēšanas kārtību.

5. Izstrādāt politikas plānošanas dokumentu zemes pārraudzības sistēmas izveidošanai, nosakot informācijas avotus, pārraudzības apjomu un iestāžu, tai skaitā pašvaldību, pienākumus zemes pārraudzībā	12.2009.	VARAM ZM TM	<i>Izpildīts.</i> Jautājumi par zemes pārraudzības sistēmas izveidošanu ir ietverti ZPL kā atsevišķa sadaļa par zemes pārraudzību un tās informatīvo nodrošinājumu.
6. Izstrādāt metodiku augsnes kvalitatīvā novērtējuma noteikšanai	12.2009.	ZM VARAM TM	<i>Daļēji izpildīts.</i> ZPL paredz, ka Ministru kabinets (termiņš 31.12.2017.) noteiks augsnes kartēšanas, zemes kvalitātes vērtēšanas un iegūtās informācijas uzturēšanas un aktualizācijas kārtību, kā arī noteiks atbildīgo valsts pārvaldēs un institūciju par augsņu kartēšanu un zemes kvalitātes vērtēšanu.
7. Izstrādāt piekrastes telpiskās attīstības stratēģiju	12.2009.	VARAM SM EM	<i>Izpildīts.</i> Ar 2011.gada 20.aprīļa Ministru kabineta rīkojumu Nr.948 „Par Piekrastes telpiskās attīstības pamatnostādņu 2011.-2017.gadam” apstiprinātas piekrastes telpiskās attīstības pamatnostādnes
8. Izstrādāt teritorijas plānošanas metodiku un nodrošināt metodisko vadību nepieciešamajā apjomā	06.2010.	VARAM TM	<i>Izpildīts.</i> Izdoti Ministru kabineta 2013.gada 30.aprīļa noteikumi Nr.240 „Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi”. Izstrādāts metodiskais materiāls „Ieteikumi un vadlīnijas detālplānojumu izstrādāšanā” (aktualizēts 2011.gadā), kas pieejams VARAM tīmekļa vietnē www.varam.gov.lv . VARAM realizē pašvaldību metodisko vadību un uzraudzību teritorijas attīstības plānošanas jomā.
9. Izstrādāt un īstenot apmācību programmu zemes	06.2010.	ZM VARAM	<i>Daļēji izpildīts.</i> Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs

īpašniekiem par ilgtspējīgu zemes izmantošanu un aizsardzību			izstrādājis ieteikumus ilgtspējīgai zemes apsaimniekošanai saistībā ar iegūtiem rezultātiem pilotteritoriju inventarizācijas datiem, apkopojis informāciju par zemes degradācijas izpausmju veidiem Latvijā, izstrādājis ieteikumus saistībā ar maksājumu saņemšanas kritērijiem ilgtspējīgas zemes apsaimniekošanas kontekstā, izstrādājis ieteikumus saistībā ar labas lauksaimniecības prakses nosacījumu grozījumiem.
10.Izstrādāt politikas plānošanas dokumentu par nekustamā īpašuma tiesību procedūru vienkāršošanu un pilnveidošanu	12.2010.	TM	Izpildīts. Izstrādāta un ar 2009.gada 11.februāra Ministru kabineta rīkojumu Nr.98 „Rīkojuma nosaukums” (prot.Nr.9, 41.§) apstiprināta Nekustamo īpašumu tiesību nostiprināšanas procedūras vienkāršošanas koncepcija, uz kuras pamata veikti attiecīgi grozījumi normatīvajos aktos.
11.Izstrādāt grozījumus esošajos tiesību aktos, lai vienkāršotu zemes zem publiskās infrastruktūras objektiem reģistrāciju	06.2009.	TM SM	Izpildīts. Izstrādāti grozījumi likumā „Par valsts un pašvaldību īpašuma tiesībām un to nostiprināšanu zemesgrāmatās”, nosakot, ka zemi zem publiskās transporta infrastruktūras objektiem zemesgrāmatā var ierakstīt, neveicot kadastrālo uzmērīšanu. Grozījumi likumā stājās spēkā 2009.gada 12.jūnijā.
12.Izstrādāt politikas plānošanas dokumentu par nekustamā īpašuma tiesību regulējumu pēc zemes reformas pabeigšanas	12.2009.	TM VARAM	Daļēji izpildīts. Nekustamā īpašuma tiesību regulējums pēc zemes reformas pabeigšanas daļēji ir iekļauts ZPL. Tāpat jautājums tiek risināts koncepcijā par Civillikuma Lietu tiesību daļas modernizāciju, kas apstiprināta ar Ministru kabineta 2010.gada 13.septembra rīkojumu Nr.541

			„Rīkojuma nosaukums”.
13. Pilnveidot normatīvo aktu un plānošanas sistēmu par pašvaldību iespējām rezervēt (iegādāties) īpašumā zemi valsts un pašvaldību infrastruktūras un publisko pakalpojumu attīstībai	12.2009.	VARAM SM TM	<i>Izpildīts.</i> Jautājumi par pašvaldību iespējām rezervēt zemi valsts un pašvaldību infrastruktūras un publisko pakalpojumu attīstībai ir atrisināti TAPL un ZPL.
14. Izvērtēt ierobežojumu nepieciešamību citu valstu pilsoņiem iegādāties zemi īpašumā	09.2010.	TM ZM	<i>Izpildīts.</i> Izstrādāta Latvijas nacionālā pozīcija par Eiropas Savienības pārejas perioda pagarināšanu ierobežojumiem ārvalstniekiem iegādāties lauksaimniecības un mežsaimniecības zemi. Veikti attiecīgi grozījumi likumā „Par zemes privatizāciju lauku apvidos”.
15. Izstrādāt politikas plānošanas dokumentu nekustamo īpašumu atsavināšanas valsts un pašvaldību vajadzībām procedūru (t.sk. īpašumu vērtēšanas) un pirkumu tiesību pilnveidošanai	12.2009.	TM VARAM SM	<i>Izpildīts.</i> Saeimā pieņemts un ar 2011.gada 1.janvāri spēkā stājās Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā īpašuma atsavināšanas likums. 2010.gada 17.jūnijā tika pieņemti grozījumi likumā „Par pašvaldībām”, ar kuriem ir precizētas pašvaldību tiesības izmantot pirkuma tiesības, kā arī izstrādāti Ministru kabineta 2010.gada 28.septembra noteikumi Nr.919 „Noteikumi par vietējo pašvaldību pirkuma tiesību izmantošanas kārtību un termiņiem”. Papildus tam Ministru kabinets 2011.gada 20.decembrī izdeva instrukciju Nr.13 „ <u>Civillikuma 1073.pantā</u> un likuma "Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada <u>Civillikuma</u> ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību" <u>14.panta</u> otrajā daļā paredzēto valsts pirkuma

			vai izpirkuma tiesību izmantošanas kārtība”.
16.Nodrošināt pietiekamu finansējumu un pabeigt zemes robežu uzmērīšanu	12.2010.	TM	<i>Nav izpildīts.</i> Atvēlētais valsts budžeta finansējums nebija pietiekams, lai nodrošinātu zemes robežu uzmērīšanas pabeigšanu, darbs tiek turpināts.
17.Izstrādāt priekšlikumus sistēmas pilnveidošanai, kā tiek kompensēti īpašumu apgrūtinājumi	12.2010.	SM VARAM TM	<i>Daļēji izpildīts.</i> Izstrādāti Ministru kabineta 2010.gada 26.janvāra noteikumi Nr.85 "Kārtība, kādā nosaka zaudējumu atlīdzības veidu un apmēru, kā arī aprēķina zaudējumus, kas saistīti ar gājēju celiņu ierīkošanu un īpašuma lietošanas tiesību aprobežojumu Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes aizsargjoslā". ZPL dots deleģējums Ministru kabinetam izdot noteikumus: - par zaudējumiem saistībā ar piekļuvi publiskām teritorijām vai objektiem; - par zaudējumiem saistībā ar publiskajai infrastruktūrai nepieciešamo attīstības teritoriju noteikšanu vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā (termiņš 31.12.2016.).
19.Izstrādāt programmu finanšu instrumentu izveidošanai un to piemērošanai pašvaldībās ilgtspējīgas zemes apsaimniekošanas veicināšanai	12.2010.	VARAM ZM FM TM	<i>Izpildīts.</i> Sagatavoti un tīmekļa vietnē www.varam.gov.lv publicēti ieteikumi pašvaldībām par finanšu instrumentiem ilgtspējīgas zemes apsaimniekošanas veicināšanai.

4. Pamatnostādņu novērtējums

Pamatnostādņu gala ietekmes novērtējumā ir apzināti faktori, apstākļi un nosacījumi, kas ietekmējuši politikas plānošanas dokumenta īstenošanu. Novērtējums veikts, ievērojot nacionālas nozīmes plānošanas dokumentu hierarhiju un sasaisti ar

Eiropas Savienības iniciatīvām, politikas plānošanas saskaņotību nacionālajā, reģionālajā un vietēja pārvaldes līmenī, politikas plānošanas dokumentu sasaisti ar budžeta plānošanu un piešķiršanu, rezultātu un rezultatīvo radītāju plānošanas dokumentos noteikšanu un paredzēto izvērtējuma sistēmu, paredzētās atskaitīšanās kārtības ievērošanu, plānošanas dokumentu pēctecības izvērtēšanu un nevalstisko organizāciju un sociālo partneru iesaistīšanu plānošanas procesā.

1.Plānošanas dokumentu hierarhija
<p>Pamatnostādnēm ir sasaite ar nacionālās nozīmes vidēja termiņa plānošanas dokumentiem, kā arī sasaiste ar Eiropas Savienības Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, Eiropas Komisijas direktīvas projektu „Direktīva, ar kuru izveido pamatnostādnes augsnes aizsardzībai un groza direktīvu 2004/35/EC”, kā arī Eiropas ainavu konvenciju.</p>
Novērtējums
<p><i>Saskaņotība ar hierarhiski augstākiem nacionālas nozīmes plānošanas dokumentiem:</i></p> <p>Izstrādājot pamatnostādnes, tika ņemts vērā Nacionālais attīstības plāns 2007.-2013.gadam, kurā bija noteikti valsts izaugsmes priekšnosacījumi un veicamie uzdevumi. Plānā bija noteikta mežsaimniecības un lauksaimniecības nozares attīstīšana augstākās pievienotās vērtības radīšanai, atjaunojamo dabas resursu un alternatīvās enerģijas avotu izmantošanas veicināšana siltumapgādē un enerģijas ražošanā, lauksaimniecības zemes saglabāšana lauksaimniecības produkcijas ražošanai, racionāla, vidi saudzējoša un ilgtspējīga zemes dzīļu resursu izmantošanas nodrošināšana tautsaimniecībā. Plāns paredzēja arī bioloģiskās daudzveidības un aizsargājamo teritoriju saglabāšanu un degradēto teritoriju sanāciju un revitalizāciju.</p> <p>Ir ņemts vērā arī Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāns 2007.-2013. gadam (apstiprināts ar 2006.gada 17.oktobra Ministru kabineta rīkojumu Nr.797 „Par aktualizēto Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plānu 2007.-2013.gadam”), kurš paredzēja lauku dabas resursu ilgtspējīgas apsaimniekošanas un lauku dzīves telpas attīstības, kā arī vides un lauku ainavas uzlabošanu. Plāns atbalsta meža ieaudzēšanu lauksaimniecībai nepiemērotās mežsaimniecībā izmantojamās zemēs.</p> <p>Pamatnostādnes izstrādātas, ņemot vērā Nacionālo vides politikas plānu 2004.-2008. gadam, kura mērķi bija nodrošināt racionālu, vidi saudzējošu un ilgtspējīgu zemes dzīļu izmantošanu, palielināt vietējo atjaunojamo energoresursu izmantošanu, nodrošināt lauksaimniecības resursu ilgtspējīgu izmantošanu, samazināt augsnes piesārņojumu, novērst degradāciju un eroziju, apsaimniekot zemi saprātīgi, izmantojot plānošanas metodes, kā arī novērst bioloģiskās daudzveidības samazināšanos un lauku ainavas degradēšanos. Plāns paredzēja saglabāt meža bioloģisko daudzveidību un ekoloģisko funkciju kvalitāti klimata un ūdens režīma regulācijā, kā arī augsnes aizsardzībā, palielinot lauksaimnieciski neizmantojamo zemju apmežošanu.</p> <p>Ir ņemtas vērā Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes, kuras atzīmēja bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, meža seguma samazināšanās novēršanu, apmežošanas veicināšanu lauksaimniecībā izmantojamās zemēs, kurās nenotiek saimnieciskā darbība, racionālu derīgo izrakteņu ieguves veicināšanu, kā arī lauksaimniecības zemes apsaimniekošanas nodrošināšanu, ieviešot vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes un nepieciešamību saglabāt tradicionālas lauku ainavas.</p> <p>Izstrādē ņemta vērā Latvijas meža politika, kuras mērķis ir meža un meža zemes</p>

ilgtspējīga (nenoplicinoša) apsaimniekošana, nodrošinot meža platību nesamazināšanos, bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, kultūrvēsturisko vērtību un ainavu aizsardzība, kā arī meža nozares ilgtspējīgas attīstības un rentabilitātes nodrošināšana, dodot maksimāli iespējamo pievienotās vērtības pieaugumu. Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma tika noteikta tradicionālās ainavas struktūras saglabāšana, nodrošinot dzīvās dabas resursu līdzsvarotu un ilgtspējīgu izmantošanu. Vērā ņemta arī Klimata pārmaiņu samazināšanas programma 2005.-2010.gadam, kura paredzēja meža un meža zemes ilgtspējīgu apsaimniekošanu, mežaudžu produktivitātes paaugstināšanu un lauksaimniecībā neizmantotās zemes apmežošanu. Programmā tika uzsvērti videi draudzīgas lauksaimniecības attīstība un labas lauksaimniecības prakses ieviešana, samazinot saimnieciskās darbības negatīvo ietekmi uz vidi un novēršot dabas pamatresursu (zeme, ūdens, augi, dzīvnieki, ainavas) noplicināšanu un neracionālu izmantošanu.

Pamatnostādņu analīze par dokumenta sasaisti ar citiem plānošanas dokumentiem apliecina, ka pamatnostādnes ir izstrādātas, ņemot vērā augstāka līmeņa plānošanas dokumentus, kā arī dokuments ir saistīts ar citiem vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentiem.

Saskaņotība ar hierarhiski augstākiem Eiropas Savienības(turpmāk – ES) līmeņa plānošanas dokumentiem:

Pamatnostādnes ir saskaņotas ar ES Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, kuras mērķis ir vides aizsardzība, saglabājot Zemes spēju atbalstīt dzīvību visā daudzveidībā, ievērojot, ka dabas resursi ir ierobežoti. Ir ņemts vērā Eiropas Komisijas direktīvas projekts „Direktīva, ar kuru izveido pamatnostādnes augsnes aizsardzībai un groza direktīvu 2004/35/EC”, kurš uzsvēra augsnes degradācijas problēmu un nepieciešamību pēc kopīga likumdošanas ietvara un 2000.gada 20.oktobra Eiropas ainavu konvencija, kuras mērķis ir veicināt ainavu aizsardzību, pārvaldību un plānošanu, kura Latvijā ir ratificēta ar 2007.gada 19.aprīļa likumu „Par Eiropas ainavu konvenciju”, Kopumā Eiropas Savienības iniciatīvas un definētie uzdevumi sakrīt ar pamatnostādņēs noteiktajiem rīcības virzieniem un rezultātīvajiem rādītājiem, kā rezultātā pamatnostādnes ir hierarhiski saistītas ar Eiropas Savienības plānošanas dokumentiem.

Dokumentu pēctecības nodrošināšana: Zemes politikas pamatnostādnes 2008.-2014.gadam ir pirmais šāda veida politikas plānošanas dokuments Latvijā zemes pārvaldības īstenošanā, vienlaikus to sagatavošanā ir ņemtas vērā eksistējošās saistīto nozaru pamatnostādnes un citi politikas plānošanas dokumenti.

Dokumentu darbības termiņu saskaņotība: Zemes politikas pamatnostādnes 2008.-2014.gadam ir pirmās zemes politiku definējošas pamatnostādnes, un tās nav pēctecīgas citiem plānošanas dokumentiem. Pamatnostādņu darbības termiņš ir noteikts kā vidēja termiņa attīstības plānošanas dokumentiem, bet nesakrīt ar ES un nacionāla līmeņa plānošanas cikliem (2007-2013 un 2014-2020). Galvenie iemesli: pakāpeniska plānošanas dokumentu sinhronizācija ar ES plānošanas ciklu, stingrie nosacījumi pamatnostādņu kā vidēja termiņa plānošanas dokumenta termiņam – līdz 7 gadiem.

2.Definēto mērķu un vajadzību saskaņotība

Politikas mērķi un uzdevumi ir pakārtoti atbilstoši vajadzībām un problēmām, kas jārisina nozarē, taču tie ir definēti plaši un vispārīgi.

Novērtējums

Pamatnostādnēs ir noteikts, ka zemes politikas mērķis ir nodrošināt zemes kā unikāla dabas resursa ilgtspējīgu izmantošanu. Tas atbilst pamatnostādnēs konstatētajām vajadzībām – veicināt neizmantoto zemju iekļaušanu saimnieciskajā apritē, saglabāt zemes un dabas resursus, pilnveidot teritorijas plānošanas sistēmu, pabeigt zemes reformu un sakārtot īpašumtiesības, kā arī citām vajadzībām. Politikas mērķa sasniegšanai ir izvirzīti divi apakšmērķi:

- 1) racionālas un efektīvas zemes izmantošanas nodrošināšana, ievērojot zemes aizsardzības nosacījumus;
- 2) efektīvas un stabilas tiesiskās, ekonomiskās un informatīvās vides izveide ilgtspējīgas zemes izmantošanas nodrošināšanai.

Pamatnostādnēs definētie apakšmērķi atbilst politikas mērķim un vajadzībām, taču tie ir plaši formulēti, proti, ar vairākām realizācijas iespējām un nenoteiktām vērtību robežām.

3. Definēto mērķu un rīcības virzienu saskaņotība

Daļa no pamatnostādnēs noteiktajiem rīcības virzieniem un darbībām ir definēti skaidri un pamatoti, kas vērsti uz politikas mērķa un uzdevumu sasniegšanu, taču daļa ir definēti neskaidri – ir iespējami vairāki attīstības scenāriji, kā arī nav identificējami robežlielumi, kas raksturotu sasniegto mērķi. Atsevišķas plānotās rīcības noteiktajā laika periodā ir izpildāmas tikai tādā gadījumā, ja ir pieejams nepieciešamais finansējums.

Novērtējums

Pamatnostādnēs noteiktie rīcības virzieni atbilst definētajiem apakšmērķiem, un tie ir:

1. daudzveidīga zemes apsaimniekošana, t.sk. neapsaimniekotās LIZ;
2. zemes un dabas resursu saglabāšana un racionāla izmantošana;
3. teritorijas plānošanas sistēmas pilnveidošana;
4. pašplūsmas urbanizācijas novēršana, kā arī ilgtspējīgas apdzīvojuma struktūras veidošana un nekoordinētas apbūves novēršana;
5. racionālas apbūves un kvalitatīvas dzīves telpas veidošana pilsētās;
6. ainavu politikas un rīcības plāna izstrāde;
7. zemes reformas pabeigšana un zemes īpašumtiesību sakārtošana;
8. īpašumtiesību reģistrācijas procesa vienkāršošana, kā arī tā modernizācija;
9. īpašumu tiesību ierobežojumu, kompensēšanas un īpašumu atsavināšanas kārtību pilnveidošana;
10. vienotas informatīvās vides veidošana un efektīvas zemes pārvaldības nodrošināšana;
11. finanšu instrumentu piemērošanas pilnveidošana, nodrošinot zemes izmantošanas un nekustamā īpašuma tirgus attīstību.

Daļa no noteiktajiem rīcības virzieniem (1., 2., 3., 5.) ir formulēti neskaidri – ar vairākām realizācijas iespējām un nenoteiktām vērtību robežām. Kaut arī atsevišķu rīcības virzienu plānotajām darbībām (7., 10.) nepieciešamo finanšu līdzekļu apjoms ir prognozēts, pasākuma realizēšana lielā mērā ir atkarīga tikai no pieejamā finansējuma apjoma, nevis no perioda, kuram pamatnostādnes ir izstrādātas.

4. Plānoto rezultātu un rezultatīvo rādītāju saskaņotība ar noteiktajiem uzdevumiem

Daļa no rezultātiem un rezultatīvajiem rādītājiem ir noteikti ļoti konkrēti, izmērāmi un ļauj izvērtēt politikas īstenošanas rezultātus, proti, to, kas patiesi ir vai nav sasniegts. Taču ir izvēlēti arī neatbilstoši rezultatīvie rādītāji un par rādītājiem izvēlēti tādi skaitliski lielumi,

par kuriem dati nav pieejami.
Novērtējums
<p><i>Plānoto rezultātu atbilstība noteiktajiem uzdevumiem:</i> izvēlētie rezultātīvie rādītāji atbilst noteiktajiem uzdevumiem.</p> <p><i>Rezultatīvo rādītāju indikatoru sistēma:</i> Daļa no izvēlētajiem rādītājiem ir izmērāma un uz rezultātu orientēta. Taču ir tādi rādītāji, kuri nav izmērāmi, jo trūkst datu par šiem rādītājiem.</p> <p><i>Sasniedzamie rezultātīvie rādītāji:</i> ir nedefinēti tā, ka ļauj identificēt politikas īstenošanas rezultātus, taču dažiem sasniegtajiem rezultātiem trūkst rezultatīvo rādītāju.</p>
5.Mērķu, uzdevumu un plānoto nepieciešamo resursu saskaņotība
<p>Trijām no rīcības plānā iekļautajām darbībām (zemes informācijas sistēmas izveidei, robežu uzmērīšanai, kā arī augsnes kartēšanai un zemes kvalitatīvā novērtējuma veikšanai) bija nepieciešami papildus līdzekļi no valsts budžeta. Savukārt pārējo uzdevumu izpilde bija ir paredzēta no iesaistīto ministriju budžeta līdzekļiem.</p>
Novērtējums
<p><i>Paredzēto resursu pietiekamība izvirzīto mērķu sasniegšanai:</i> Papildus finansējums, bet ne pilnā apjomā, līdz 2015.gadam bija piešķirts tikai robežu kadastrālajai uzmērīšanai, līdz ar to pārējie plānotie pasākumi nav īstenoti. Rezultātā pamatnostādņēs plānotie pasākumi ir īstenoti veicot darbu esošā ministriju budžeta finansējuma ietvaros.</p>
6.Ietekmes novērtēšana (vidusposma un gala ietekmes novērtējums)
<p>Pamatnostādņēs ir iekļauta dokumenta plānotā ietekme. Ir skaidri noteikta ietekmes novērtējuma veikšanas kārtība, taču izpildes termiņi pamatnostādņēs nav aktuāli. Vidusposma ietekmes novērtējumi veikti atbilstošajā termiņā.</p>
Novērtējums
<p><i>Dokumenta plānotā ietekme:</i> pamatnostādņēs ir aprakstīta tikai ietekme uz valsts un pašvaldību budžetu. Nav izmērāmu rādītāju par kāda cita veida ietekmi, piemēram, makroekonomisko vai uzņēmējdarbības vidi, administratīvo izmaksu apjomu, sociālo ietekmi, ietekmi uz vidi, ietekmi uz pārvaldes iestāžu funkcijām un cilvēkresursiem, ietekmi uz tiesību normu sistēmu un Latvijas starptautiskajam saistībām vai ietekmi uz teritoriju līdzsvarotu attīstību.</p> <p><i>Ietekmes novērtējuma veikšanas kārtība:</i> pamatnostādņēs ir noteikts, ka atskaitīšanās par pamatnostādņu īstenošanu notiek pamatnostādņu darbības vidus un beigu posmā. Informatīvo ziņojumu par pamatnostādņu ieviešanas gaitu (vidusposma ziņojums) un nepieciešamiem pamatnostādņu papildinājumiem ministrijai bija jāiesniedz Ministru kabinetā attiecīgi līdz 2010.gada 1.jūnijam un 2012.gada 1.jūnijam. Savukārt līdz 2014.gada 1.jūnijam Ministru kabinetā bija paredzēts iesniegt informatīvo ziņojumu par pamatnostādņu īstenošanas gaitu (ex-post novērtējumu) un priekšlikumus zemes politikas attīstībai turpmākajiem gadiem.</p> <p>Taču 2008.gada 13.oktobra Ministru kabineta rīkojums Nr.613 „Par Zemes politikas pamatnostādņēm 2008.-2014.gadam” 5.1.apakšpunkts noteic, ka informatīvo ziņojumu par pamatnostādņu īstenošanas gaitu Ministru kabinetā ir jāiesniedz līdz 2011.gada</p>

<p>31.martam un 2013.gada 31.martam. Savukārt 5.2.apakšpunkts noteic, ka pamatnostādņu īstenošanas ex-post novērtējumu jāiesniedz līdz 2015.gada 31.martam.</p> <p>Pamatnostādnēm ir veikti divi vidusposma ietekmes novērtējumi. Taču nevienu no novērtējumiem neveica ārēji eksperti.</p>
7.Sadarbība ar citiem partneriem
<p>Plānošanas dokumenta izstrādē un īstenošanā ir iesaistītas vairākas ministrijas. Izstrādes laikā ir notikušas arī konsultācijas ar plānošanas reģioniem un pašvaldībām.</p>
Novērtējums
<p>Pamatnostādnēs ir sniegta informācija, ka to izstrāde ir notikusi, konsultējoties ar Rīgas Kurzemes, Zemgales, Vidzemes un Latgales plānošanas reģioniem, kā arī pašvaldībām. Nav iekļauta informācija par citiem sadarbības partneriem, piemēram, nevalstiskajām organizācijām.</p>
8.Sabiedriskās apspriešanas process
<p>Nav attiecināms, jo pamatnostādņu izstrādes laikā nebija spēkā prasības veikt sabiedrisko apspriešanu.</p>

5.Secinājumi

Samazinās neapsaimniekotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platības, kam par iemeslu ir pieaugošais pieprasījums pēc zemes resursiem un Lauku attīstības programmas ietvaros realizētās aktivitātes. Šo jautājumu pozitīvi ietekmē arī izmaiņas likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli”, paaugstinot nodokļa likmi par neapsaimniekotajām zemēm. Arī nekustamā īpašumu tirgus krīzes ietekmē, kā arī efektīvākas teritorijas plānošanas sistēmas attīstības rezultātā samazinās lauksaimniecībā izmantojamo zemju apbūve.

Pilnveidots normatīvais regulējums īpaši vērtīgo zemju saglabāšanai. Tomēr nav informācijas par augsnes reālo stāvokli, jo nav veikta augsnes kartēšana un zemes kvalitatīvā vērtēšana.

Izveidota darboties spējīga un efektīva teritorijas attīstības plānošanas sistēma nacionālā, reģionālā un vietējā līmenī. Izveidota TAPIS, kas nākotnē ļaus nodrošināt efektīvāku plānošanas un arī informācijas iegūšanas par teritorijas atļauto izmantošanas procesu.

Ainava ir atzīta kā vērtība, kas ir saglabājama, plānojama un uzturama. Ir radušās vairākas iniciatīvas vietējo ainavu saglabāšanai, piemēram, tiek izstrādāti ainavu aizsardzības plāni.

Noslēgumam tuvojas zemes reformas process, un tiek plānots, ka zemes reforma 2015.gadā būs noslēgusies visās pašvaldībās. Tomēr joprojām ir daudz nekustamo īpašumu, kuriem nav nostiprinātas īpašuma tiesības, līdz ar to tie nevar tikt izmantoti kapitāla ieguvei attīstības vajadzībām.

Samazinās administratīvais slogs nekustamā īpašuma tiesību reģistrācijas jomā, kam par iemeslu ir datu apmaiņas nodrošināšana starp dažādām informācijas sistēmām un e-pakalpojumu ieviešana.

Pilnveidota sistēma īpašuma atsavināšanai sabiedrības vajadzībām par taisnīgu atlīdzību.

Viena no lielākajām problēmām Zemes politikas pamatnostādņu īstenošanā ir savstarpēji savietojamas informācijas trūkums, kas apgrūtina gan esošās situācijas analīzi, gan zemes politikas sasniegto rezultātu apzināšanu. Informācija par zemi tiek uzkrāta dažādās informācijas sistēmās, kuras uztur vairākas institūcijas. Tādējādi zemes politika tiek realizēta vairāku institūciju ietvaros, kas to realizē savas nozares kontekstā.

Zemes politikas pamatnostādnēs noteiktais zemes politikas mērķis – nodrošināt zemes kā unikāla dabas resursa ilgtspējīgu izmantošanu, nodrošinot racionālu un efektīvu zemes izmantošanu, ievērojot zemes aizsardzības nosacījumus, kā arī izveidojot efektīvu un stabilu tiesisko, informatīvo un ekonomisko vidi ilgtspējīgas zemes izmantošanas nodrošināšanai – nav vēl sasniegts, bet ir īstenoti pasākumi, kas veicinās zemes ilgtspējīgu izmantošanu tuvākajā nākotnē.

Iesniedzējs: vides aizsardzības un
reģionālās attīstības ministrs

K.Gerhards

Vīza: valsts sekretārs

G.Pučītis

2015.03.26. 10:48

8037

I.Cahrausa, ilze.cahrausa@varam.gov.lv

E.Kāpostiņš, edvins.Kapostins@varam.gov.lv